

Κατευθυντήριες οδηγίες για κτίρια Λαϊκών Βιβλιοθηκών: προσπάθειες εφαρμογής τους στην Ελλάδα.

Συνέδριο Οργανωτικής Επιτροπής Ενίσχυσης Βιβλιοθηκών
«Σχεδιάζοντας τις Βιβλιοθήκες του Μέλλοντος»
Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών
Αθήνα
10-11 Ιουνίου 2008

Ελένη Τζινιέρη-Τζανετάκου
Δ/ντρια Δημόσιας Κεντρικής Βιβλιοθήκης Σπάρτης

Πεδία αναφοράς-περίληψη

- Η ανάγκη ή μη καθορισμού κατευθυντηρίων οδηγιών για το σχεδιασμό των κτιρίων και τη διαμόρφωση των χώρων των Λαϊκών Βιβλιοθηκών και οι μέχρι σήμερα προσπάθειες εφαρμογής τους στην Ελλάδα.
- Οι συντελεστές που προσδιορίζουν τους χώρους των λαϊκών Βιβλιοθηκών σε σχέση με το θεσμοθετημένο πλαίσιο λειτουργίας Βιβλιοθηκών.
- Ο ρόλος του υπεύθυνου της Βιβλιοθήκης ως βασικού μέλους της ομάδας σχεδιασμού του κτιρίου.

.....

Είναι πράγματι ανάγκη να υπάρχουν λεπτομερείς, σαφείς και δεσμευτικές για τους μελετητές προδιαγραφές που αφορούν τη μελέτη και την κατασκευή των κτιρίων των Βιβλιοθηκών;

Αρκούν γενικότερες κατευθυντήριες οδηγίες ή τελικά δεν υπάρχει ανάγκη για τίποτα από τα παραπάνω;

Όπως είναι γνωστό, υπήρξε και υπάρχει σοβαρός προβληματισμός πάνω σ' αυτό το θέμα. Τόσο η IFLA όσο η UNESCO και άλλοι διεθνείς οργανισμοί και ενώσεις βιβλιοθηκών κάνουν σχετικές αναφορές και δημοσιεύσεις.

Η UNESCO στη Διακήρυξη για τις λαϊκές Βιβλιοθήκες αναφέρει ότι οι υπηρεσίες της Βιβλιοθήκης πρέπει να είναι προσιτές σε όλα τα μέλη της κοινότητας και ότι το κτίριο της βιβλιοθήκης πρέπει να βρίσκεται σε καλή θέση και να διαθέτει καλά μέσα ανάγνωσης και μελέτης, κατάλληλες τεχνολογίες και επαρκείς ώρες λειτουργίας για την εξυπηρέτηση των χρηστών.

Η Διεθνής Ομοσπονδία Ενώσεων Βιβλιοθηκών και Ινστιτούτων (IFLA) το 1973 δημοσίευσε πρότυπα για τις λαϊκές βιβλιοθήκες που επανεκδόθηκαν το 1977 με ελάχιστες μεταβολές. Ήταν μια σειρά ποσοτικών προτύπων για το μέγεθος της συλλογής, τα τμήματα, τις ώρες λειτουργίας, το προσωπικό καθώς και προδιαγραφές για τα κτίρια των βιβλιοθηκών.

Το 1986 τα πρότυπα αυτά αντικαταστάθηκαν από τις «Κατευθυντήριες Οδηγίες για τις λαϊκές βιβλιοθήκες» και στη συνέχεια η εφαρμογή των νέων τεχνολογιών στις υπηρεσίες πληροφόρησης οδήγησε σε μια νέα προσέγγιση των Κατευθυντήριων Οδηγιών.

Στη νέα έκδοση του 2000, τονίζεται ο σημαντικότερος ρόλος των κτιρίων στην ανάπτυξη των Λαϊκών Βιβλιοθηκών. Ειδικότερα αναφέρεται ότι μια καλά σχεδιασμένη βιβλιοθήκη μπορεί να έχει σημαντική συμβολή στη ζωή της αστικής περιοχής, όπου βρίσκεται, και να εξελιχθεί σε σημαντικό κοινωνικό κέντρο μάθησης και χώρος συνάντησης των κατοίκων αρκεί οι υπεύθυνοι για τη λειτουργία της να αξιοποιήσουν κατά τον καλύτερο δυνατό τρόπο τις δυνατότητες του κτιρίου προς όφελος της κοινότητας.

Επίσης στις οδηγίες αυτές τονίζονται ότι τα κτίρια των Βιβλιοθηκών πρέπει να σχεδιάζονται έτσι ώστε:

- να **αντανακλούν** τις λειτουργίες και τις υπηρεσίες της Βιβλιοθήκης,
- να είναι **προσβάσιμα** από όλα τα μέλη της κοινότητας,
- να είναι **ευέλικτα** ώστε να στεγάσουν νέες και διαφορετικές υπηρεσίες ,
- να **γειτνιάζουν** με άλλες δραστηριότητες της κοινότητας (εμπορικά ή πολιτιστικά κέντρα) και
- να εξασφαλίζεται η **δυνατότητα διάθεσης** τους στην κοινότητα (συναντήσεις, εκθέσεις, κ.α).

Μετά το 2000 στη διεθνή βιβλιοθηκονομική κοινότητα υπάρχει μεγάλη κινητικότητα με σεμινάρια, ομάδες εργασίες και εκδόσεις σχετικά με τα κτίρια των Βιβλιοθηκών τον 21^ο αιώνα, τα κτίρια των βιβλιοθηκών σε ένα μεταβαλλόμενο περιβάλλον, τη μελλοντική μορφή των Βιβλιοθηκών στη ψηφιακή εποχή κ.α.

Τι γίνεται όμως στη χώρα μας; Υπάρχουν κατευθυντήριες οδηγίες για τα κτίρια των Βιβλιοθηκών; Εφαρμόζονται; Έχουν συνδεθεί με το ισχύον θεσμικό πλαίσιο λειτουργίας των Λαϊκών Βιβλιοθηκών ή για να είμαι περισσότερο ακριβής των Δημοσίων Βιβλιοθηκών, των Βιβλιοθηκών δηλαδή που ανήκουν και εποπτεύονται από το Υπ. Παιδείας;

Ας προσπαθήσουμε στο σημείο αυτό, σαν εισαγωγή στο θέμα, να εντοπίσουμε μέσα από μια σειρά ερωτήσεων τα προβλήματα που έχουν δημιουργηθεί από την απουσία κατευθυντηρίων οδηγιών κατά τη μελέτη και κατασκευή ενός κτιρίου Βιβλιοθήκης.

Πρόκειται για το κτίριο της Δημόσιας Κεντρικής Βιβλιοθήκης Σπάρτης. Η Βιβλιοθήκη το 1990 στεγάστηκε σε νεόδμητο κτίριο 2.500 τ.μ και είχε βασική συλλογή 45.000 τόμων. Σήμερα η συλλογή της ανέρχεται σε 95.000 τόμους – μέσος όρος ετήσιας αύξηση περίπου 3.000 τόμοι- και έχει αναπτύξει τα αναγκαία για μια σύγχρονη βιβλιοθήκη τμήματα.

Τα ερωτήματα είναι:

- Το βιβλιοαυτοκίνητο σταθμεύει:
 - ο [α] στο χώρο στάθμευσης του κτιρίου
 - ο [β] στον παρακείμενο δρόμο

- Το σημείο φόρτωσης του βιβλιοαυτοκινήτου απέχει από το γραφείο φύλαξης του υλικού που διακινείται με αυτό:
 - ο [α] 50 μ.
 - ο [β] 250 μ.
- Η πρόσβαση και η κυκλοφορία των ΑΜΕΑ είναι δυνατή:
 - ο [α] σε όλους τους χώρους του κτιρίου
 - ο [β] μόνο στο ισόγειο
- Τα συστήματα θέρμανσης και ψύξης λειτουργούν:
 - ο [α] ταυτόχρονα σε όλους τους χώρους του κτιρίου
 - ο [β] αυτόνομα σε κάθε τμήμα ή όροφο
- Τα φώτα ανοίγουν από:
 - ο [α] διακόπτες
 - ο [β] ηλεκτρικούς πίνακες
- Η εγκατάσταση ή η επέκταση της δομημένης καλωδίωσης είναι εφικτή:
 - ο [α] σε όλους τους χώρους του κτιρίου
 - ο [β] σε κάθε όροφο χωριστά
- Οι ανελκυστήρες εξυπηρετούν:
 - ο [α] όλους τους ορόφους
 - ο [β] όλους εκτός του υπογείου (=χώρο φύλαξης υλικού)
- Πόσο χρονικό διάστημα το κτίριο θα καλύπτει επαρκώς τις ανάγκες φύλαξης του υλικού της Βιβλιοθήκης και κυρίως θα υποστηρίζει την ανάπτυξη νέων λειτουργιών-υπηρεσιών;
 - ο [α] σε 40 έτη
 - ο [β] σε 20 έτη

Αν προσπαθήσει κανείς να απαντήσει στις παραπάνω ερωτήσεις για λογαριασμό και των 3 Βιβλιοθηκών τα κτίρια των οποίων κατασκευάστηκαν και λειτούργησαν στην Ελλάδα στις αρχές της δεκαετίας του 1990 της Σπάρτης, του Πύργου και της Δράμας ίσως θα πρέπει να επιλέξει για το σύνολο σχεδόν των ερωτήσεων την απάντηση [β] και όχι την απάντηση [α] όπως θα ήταν το φυσικό.

Σχ. 1 Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Πύργου

Σχ. 2 Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Δράμας

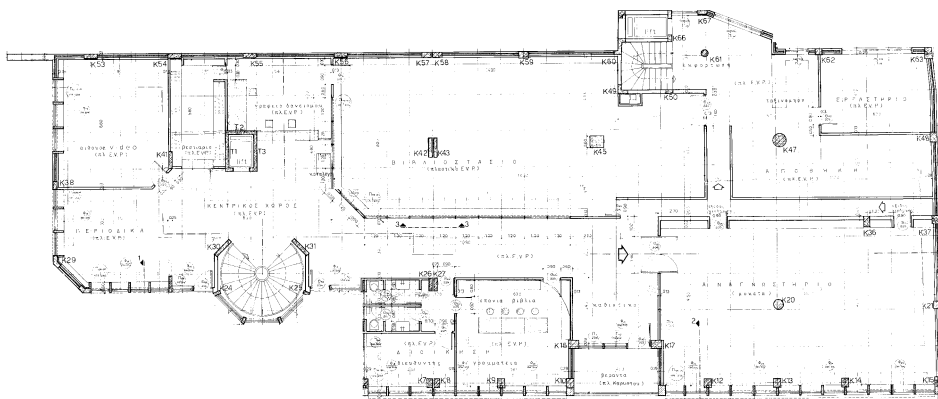
Σχ. 3 Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Σπάρτης

Όσον αφορά τη Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Σπάρτης είναι βέβαιο ότι η σωστή απάντηση σε όλες τις ερωτήσεις είναι η [β]. Δηλαδή πρόκειται για ένα κτίριο που

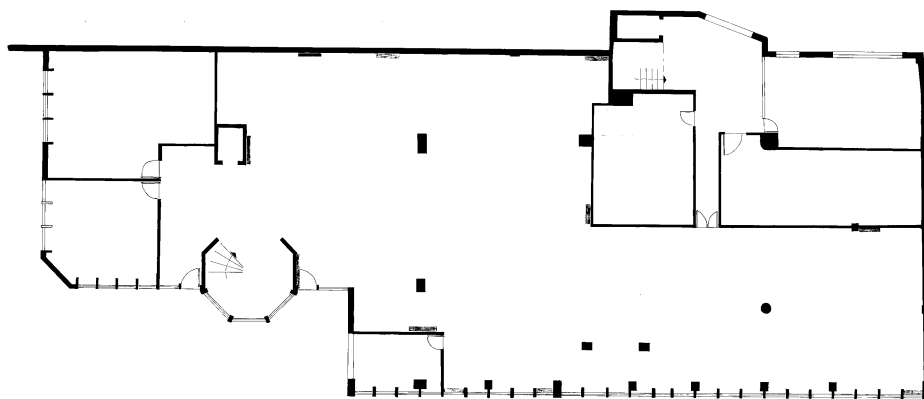
ήδη –δηλαδή πριν εξαντληθεί η εικοσαετία- δεν καλύπτει επαρκώς τις ανάγκες της Βιβλιοθήκης.

Ας δούμε το γιατί.

σχ.4 Κάτοψη 2^{ου} ορόφου

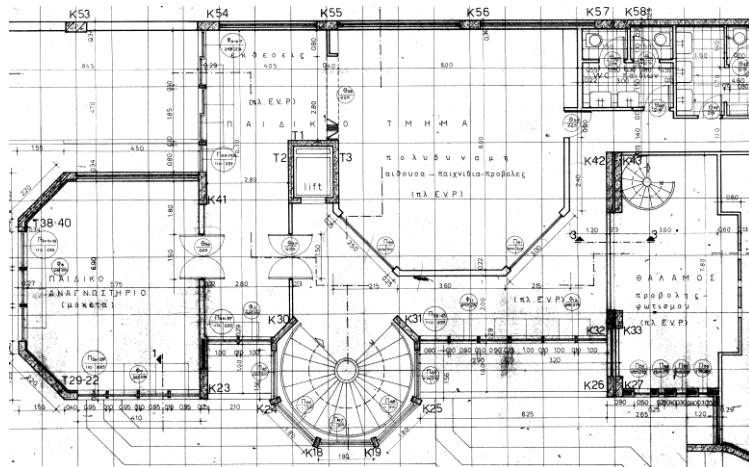
σχ. 5 Κάτοψη 2^{ου} ορόφου μετά τις μετατροπές

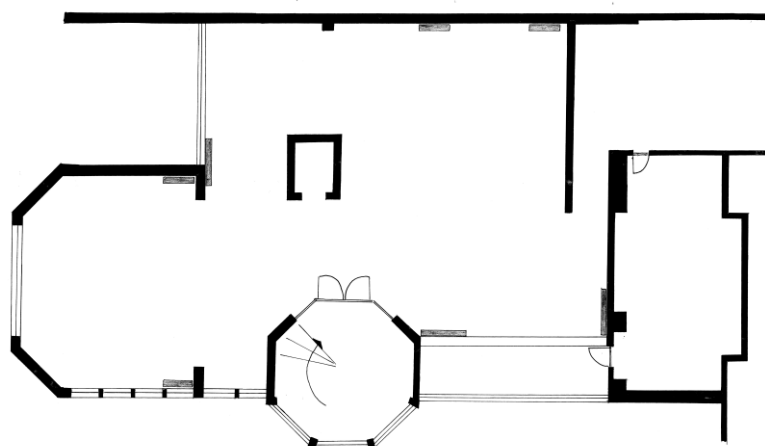
Η 1^η κάτοψη είναι η αρχική μελέτη του ορόφου στον οποίο έχει αναπτυχθεί το τμήμα ενηλίκων ενώ στη 2^η φαίνονται οι παρεμβάσεις που επέτρεψαν την ύπαρξη ενιαίου χώρου κατάλληλου για διάφορες δραστηριότητες όπως εκπαιδευτικές συναντήσεις, ημερίδες, συνέδρια κ.λπ.

Οι παρεμβάσεις αυτές δεν έγιναν αρχικά δεκτές από τις αρμόδιες για την κατασκευή υπηρεσίες και πραγματοποιήθηκαν αργότερα όταν δεν υπήρχε πλέον δυνατότητα να προσαρμοστούν και να βελτιωθούν οι παροχές ηλεκτρικού ρεύματος, θέρμανσης και ψύξης.

Το ίδιο έγινε και στον όροφο που λειτουργεί το παιδικό τμήμα. Η βιβλιοθήκη είχε ανάγκη από ενιαίο, ευέλικτο χώρο για δημιουργική απασχόληση των παιδιών αλλά η μελέτη προέβλεπε πολλούς ανεξάρτητους χώρους.

σχ. 5 Κάτοψη 1^{ου} ορόφου – Παιδικό τμήμα

σχ. 6 Κάτοψη 1^{ου} ορόφου – Παιδικό τμήμα μετά τις μετατροπές

Και όλα αυτά γιατί :

- πριν το 1990 στο χώρο των Δημοσίων Βιβλιοθηκών δεν είχε γίνει καμιά προσπάθεια σύνταξης κτιριακών προδιαγραφών,
- γιατί το κτίριο της Βιβλιοθήκης σχεδιάστηκε με τη λογική ενός δημόσιου κτιρίου με γραφεία και στατικές υπηρεσίες που δεν εξελίσσονται και δεν αλλάζουν διαχρονικά,
- γιατί στην ομάδα σύνταξης της αρχικής μελέτης δεν μετείχε ο υπεύθυνος της Βιβλιοθήκης ή άλλος βιβλιοθηκονόμος με σχετική ειδικότητα ή εμπειρία.

Και για διακωμωδήσουμε λίγο την κατάσταση, μήπως όλα αυτά έγιναν, γιατί οι κατασκευαστές ή οι μελετητές φρόντισαν να διατηρείται το προσωπικό της Βιβλιοθήκης σε καλή φυσική κατάσταση αφού -παραφράζοντας διαφήμιση που

υπάρχει αυτές τις ημέρες στο ΜΕΤΡΟ- «Το κουβάλημα – η μεταφορά των βιβλίων είναι η «Βιβλιοθηκονομική απάντηση στη γυμναστική»!!!

Τελικά οι δυσκολίες που παρουσιάστηκαν τότε και η εμπειρία που αποκτήθηκε από την κατασκευή των τριών κτιρίων είχε και ένα θετικό αποτέλεσμα.

Οι αρμόδιες υπηρεσίες του Υπ. Παιδείας είδαν την αναγκαιότητα ύπαρξης προδιαγραφών – οδηγιών για τα κτίρια των Βιβλιοθηκών και το 1990 ανέθεσαν σε ομάδα εργασίας στην οποία μετείχαν μηχανικοί και υπεύθυνοι βιβλιοθήκης τη σύνταξη του πρώτου εγχειριδίου κτιριακών προδιαγραφών, το οποίο ολοκληρώθηκε το 1994.

Η μελέτη είχε τον φιλόδοξο τίτλο: «Δημόσιες Βιβλιοθήκες στην Ελλάδα: Κτιριακές προδιαγραφές».

Ήταν όμως μία πρωτόλεια εργασία που αποσκοπούσε να βοηθήσει στη:

- ο σύνταξη μελετών για ανέγερση νέων κτιρίων βιβλιοθηκών
- ο στην προσαρμογή υφισταμένων κτιρίων για στέγαση βιβλιοθηκών και
- ο στην προσαρμογή –μετατροπή υφισταμένων κτιρίων βιβλιοθηκών για την κάλυψη νέων αναγκών ή λειτουργιών.
- ο

		
Ζωσιμαία Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Ιωαννίνων	Δημόσια Βιβλιοθήκη Λευκάδας	Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Γρεβενών

Περιελάμβανε:

- μία ενότητα με στοιχεία για τις Δημόσιες Βιβλιοθήκες στην Ελλάδα,
- μία ενότητα με τον προσδιορισμό των λειτουργιών τους -σημειώνω ότι τότε δεν υπήρχε Κανονισμός Λειτουργίας των Δημοσίων Βιβλιοθηκών και είχε κριθεί αναγκαίο να συμπεριληφθεί στη μελέτη η περιγραφή των υπηρεσιών και λειτουργιών τους προκειμένου να γίνει κατανοητός ο προτεινόμενος τρόπος ανάπτυξης των χώρων
- μία άλλη με ανάλυση των αναγκαίων χώρων καθώς και
- στοιχεία για τη θέση και το μέγεθος του κτιρίου και τις απαιτούμενες προδιαγραφές συνθηκών περιβάλλοντος.

Κατά την επόμενη δεκαετία ο νέος προσανατολισμός των λαϊκών Βιβλιοθηκών λόγω των συνεχών εξελίξεων στο χώρο των νέων τεχνολογιών, η διεύρυνση των δραστηριοτήτων τους και γενικά οι νέες ανάγκες που κλήθηκαν να εξυπηρετήσουν επέφεραν διαφοροποίηση στις παρεχόμενες υπηρεσίες και στον τρόπο λειτουργίας

τους και κατά συνέπεια επηρέασαν σημαντικά τη μορφή των κτιρίων των βιβλιοθηκών.

Το Υπ. Παιδείας λαμβάνοντας υπόψη τις αλλαγές αυτές έκρινε αναγκαία την επικαιροποίηση των υπαρχόντων κτιριακών προδιαγραφών. Ανέθεσε την παραγωγή ενός σχετικού εργαλείου στο Εθνικό Κέντρο Τεκμηρίωσης στο πλαίσιο υλοποίησης του έργου «Υποστήριξη της εκπαιδευτικής πράξης από κινητές βιβλιοθήκες» του ΕΠΕΑΕΚ και συγκρότησε την Επιτροπή Κτιριακών προδιαγραφών για τις Δημόσιες Βιβλιοθήκες στην οποία ανέθεσε την σύνταξη της νέας μελέτης.

Η εργασία της Επιτροπής ολοκληρώθηκε το 2004 με την έκδοση των «Κατευθυντηρίων Οδηγιών για Κτίρια Λαϊκών Βιβλιοθηκών» στην οποία περιλαμβάνονται οι εξής ενότητες:

- Πλαίσιο λειτουργίας
- Συντελεστές που προσδιορίζουν τους χώρους των Λαϊκών Βιβλιοθηκών
- Χώρος [θέση-πρόσβαση-μέγεθος]
- Αρχές σχεδιασμού Βιβλιοθηκών [Διαδικασία υλοποίησης]
- Συνθήκες περιβάλλοντος
- Ασφάλεια και Προστασία
- Στατική επάρκεια

Αυτή τη φορά η Επιτροπή είχε τη δυνατότητα να στηριχθεί εκτός από τη διεθνή εμπειρία και τα διεθνή ποσοτικά και ποιοτικά πρότυπα, στο υπάρχον θεσμικό πλαίσιο το οποίο διέπει την οργάνωση και λειτουργία των Δημοσίων Βιβλιοθηκών που εποπτεύονται από το Υ.Π.Ε.Π.Θ.

Έτσι η προσέγγιση του θέματος στηρίχθηκε στη λειτουργική και δημοσιονομική δομή των Δημοσίων Βιβλιοθηκών, όπως αυτή προσδιορίζεται στο νόμο και τον Κανονισμό Λειτουργίας, την υφιστάμενη κατάσταση στις δημόσιες Βιβλιοθήκες, την επέκταση των υπηρεσιών τους στο χώρο της ψηφιακής πληροφόρησης με τη δημιουργία και λειτουργία των Δημοσίων Κέντρων Πληροφόρησης και τη σημαντική ανάπτυξη των κινητών Βιβλιοθηκών μέσα από τα σχετικά έργα του ΕΠΕΑΕΚ.

Σήμερα η κτιριακή κατάσταση των Δημοσίων Βιβλιοθηκών έχει ως εξής:

Υπάρχουν 41 ιδιόκτητα κτίρια και 6 μισθωμένα. Από τα ιδιόκτητα τα 8 είναι νέα σχετικά, αφού κατασκευάστηκαν την τελευταία 20ετία, τα 12 είναι αναπαλαιωμένα παραδοσιακά κτίρια και τα 10 παλαιά κτίρια που χρήζουν επισκευής. Υπό κατασκευή υπάρχουν 4 και 13 από τα ιδιόκτητα μισθώνουν πρόσθετους χώρους γιατί ο κύριος χώρος δεν επαρκεί.

Τα περισσότερα από αυτά πρέπει να αναδιαμορφώσουν τους χώρους τους έτσι ώστε να μπορούν να προσαρμοστούν στις νέες ανάγκες. Ήδη υπάρχουν απτά, θετικά αποτελέσματα από την εφαρμογή των κατευθυντηρίων οδηγιών σε αρκετά από αυτά που, είτε βρίσκονται στο στάδιο της μελέτης-κατασκευής [Ρέθυμνο, Μολάοι], είτε στην αναζήτηση νέων χώρων για μίσθωση [Τρίπολη, Καλαμάτα].

Βέβαια οι κατευθυντήριες οδηγίες μπορούν να εφαρμοσθούν σε όλες τις λαϊκές βιβλιοθήκες -Δημόσιες και Δημοτικές- αφού ενδεχόμενες διαφοροποιήσεις που

παρατηρούνται στον τρόπο λειτουργίας των δημοτικών βιβλιοθηκών εντοπίζονται κυρίως στον τομέα της διαχείρισης των οικονομικών πόρων και επομένως δεν επηρεάζουν σημαντικά τη ανάπτυξη των βασικών υπηρεσιών και λειτουργιών τους.

		
Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Σερρών	Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Ναυπάκτου	Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Η ανάπτυξη της ύλης στο τεύχος αυτό των «Κατευθυντηρίων Οδηγιών» ακολούθησε λίγο τη λογική της προηγούμενης ως προς την αντιστοίχιση υπηρεσιών και χώρων αλλά με διαφορετική προσέγγιση.

Ειδικότερα στο κεφάλαιο 2 «Συντελεστές που προσδιορίζουν τους χώρους των Λαϊκών Βιβλιοθηκών», περιγράφεται ο τρόπος οργάνωσης και η ανάπτυξη των υπηρεσιών και των τμημάτων σε μια λαϊκή βιβλιοθήκη μεγάλου μεγέθους στην οποία υπάρχει δυνατότητα, τόσο από την άποψη του υπάρχοντος χώρου, όσο και από την άποψη του προσωπικού, να αναπτυχθούν όλες οι δραστηριότητες που προβλέπονται από τον Κανονισμό Λειτουργίας των Δημοσίων Βιβλιοθηκών.

Σε κάθε ενότητα προηγείται περιληπτική ανάλυση των λειτουργιών και υπηρεσιών.

Παράδειγμα I:

Διοίκηση

Το Διοικητικό Συμβούλιο - το Εφορευτικό Συμβούλιο, στις δημόσιες βιβλιοθήκες - και ο Διευθυντής έχουν την ευθύνη για τον καθορισμό των στόχων, τον προγραμματισμό των ενεργειών, την οργάνωση και την καλή λειτουργία της βιβλιοθήκης. Το Εφορευτικό Συμβούλιο εποπτεύει την εύρυθμη λειτουργία της βιβλιοθήκης και για το σκοπό αυτό συνεδριάζει σε τακτά χρονικά διαστήματα.

Ο Διευθυντής μεριμνά για την εύρυθμη λειτουργία της βιβλιοθήκης και έχει την ευθύνη της στρατηγικής ανάπτυξής της.

Οι διοικητικές εργασίες διεκπεραιώνονται από το προσωπικό της βιβλιοθήκης. Ανάλογα με τον αριθμό των υπαλλήλων που μπορεί να ασχοληθούν αποκλειστικά με αυτές λειτουργούν, ανεξάρτητα ή όχι, οι αναγκαίοι χώροι:

- γραμματείας (πρωτόκολλο, τήρηση αρχείου διοικητικών εγγράφων, πληκτρολόγηση, πρακτικά συνεδριάσεων Δ.Σ.)
- οικονομικής διαχείρισης (προϋπολογισμός-απολογισμός, εντάλματα, δαπάνες Πρόγραμμα Δημοσίων Επενδύσεων, πληρωμές, μισθοδοσία, τήρηση βιβλίων ταμείου, τήρηση αρχείου οικονομικής διαχείρισης)

Ακολουθεί προσδιορισμός των αναγκαίων χώρων και παρατίθενται σχετικά **ενδεικτικά** πρότυπα τα οποία πρέπει να διευκρινίσω δεν αποτελούν επίσημα ελληνικά πρότυπα αλλά μπορούν να χρησιμοποιηθούν ως μέτρο σύγκρισης και να βοηθήσουν στον προσδιορισμό των κατά περίπτωση αναγκών.

Παράδειγμα Ι [συνέχεια]:

Κατά συνέπεια, **οι χώροι** που θεωρούνται απαραίτητοι είναι:

- **Γραφείο Διεύθυνσης-Συνεδριάσεων Δ.Σ.:** Το γραφείο του διευθυντή της βιβλιοθήκης είναι ένας ανεξάρτητος χώρος, στον οποίο συνεδριάζει και το Εφορευτικό Συμβούλιο και όπου ο διευθυντής, επίσης, συζητά με μέλη του προσωπικού και το κοινό. Ως εκ τούτου θα πρέπει να βρίσκεται κοντά στους χώρους του προσωπικού αλλά και να είναι εύκολα προσπελάσιμος από το κοινό. Γενικά εντάσσεται στους χώρους ήσυχων δραστηριοτήτων.
Στις μικρές βιβλιοθήκες όπου το άτομο που προϊστάται και ασκεί πολλαπλά καθήκοντα και έχει την άμεση εποπτεία των δραστηριοτήτων των χρηστών, το γραφείο του πρέπει να προβλέπεται σε κεντρική θέση.
- **Γραφείο Γραμματείας:** Βρίσκεται σε άμεση επαφή με το γραφείο της διεύθυνσης και σε αυτό διεκπεραιώνονται οι εργασίες γραμματειακής υποστήριξης της βιβλιοθήκης και φυλάσσεται το διοικητικό αρχείο της.
- **Γραφείο Οικονομικής Διαχείρισης:** Στο γραφείο αυτό διεκπεραιώνονται όλες οι εργασίες που αφορούν την οικονομική διαχείριση και έχουν σχέση με τον προγραμματισμό, τον έλεγχο και τις πληρωμές των δαπανών, όπου συμπεριλαμβάνεται και συναλλαγή με τρίτους (προμηθευτές, κ.λπ.). Για το λόγο αυτό συνίσταται να γειτνιάζει με το γραφείο της διεύθυνσης, αλλά και να είναι εύκολα προσπελάσιμο από το κοινό, μέσα από μία σαφώς προσδιορισμένη και εύκολα αναγνωρίσιμη (με την κατάλληλη σήμανση) διαδρομή.

Προτεινόμενοι χώροι	Ωφέλιμη επιφάνεια (σε τ.μ.)
Γραφείο Διεύθυνσης	≅ 20
Γραφείο Γραμματείας	≅ 12
Γραφείο Οικ. Διαχείρισης	≅ 15

Πιν. 1: Διοίκηση-Προτεινόμενοι χώροι

Προτεινόμενα είδη εξοπλισμού	
Έπιπλα	Μηχανήματα και εγκαταστάσεις
Γραφεία Αρχειοθήκες Τραπέζι συνεδριάσεων Εφορευτικού Συμβουλίου Καθίσματα	Ηλεκτρονικοί υπολογιστές με περιφερειακές συσκευές Φωτοαντιγραφικό μηχάνημα Τηλέφωνα και Φαξ Εγκατάσταση δομημένης καλωδίωσης

Πιν.2: Διοίκηση-Προτεινόμενα είδη εξοπλισμού

Παράδειγμα [2]

Παροχή υπηρεσιών -Δανειστικές Υπηρεσίες

Ο δανεισμός είναι μια από τις βασικότερες λειτουργίες της λαϊκής βιβλιοθήκης. Σε όλες τις λαϊκές βιβλιοθήκες λειτουργούν μικρά ή μεγαλύτερα δανειστικά τμήματα, τα οποία δέχονται και εξυπηρετούν το μεγαλύτερο ποσοστό από το σύνολο των χρηστών τους. Ο βαθμός ανάπτυξης και ο τρόπος λειτουργίας τους εξαρτάται από το μέγεθος και το είδος των συλλογών (επαρκής αριθμός αντιτύπων, καθορισμός βιβλίων και λοιπών υλικών τα οποία διατίθενται προς δανεισμό), τον προβλεπόμενο αριθμό των χρηστών, τη δυνατότητα διαδανεισμού από άλλες βιβλιοθήκες.

Η αντικατάσταση με ηλεκτρονικά μέσα των παραδοσιακών συστημάτων δανεισμού, διευκολύνουν το χρήστη και εξασφαλίζουν αποτελεσματικότερη παρακολούθηση του υλικού που διακινείται.

Στο χώρο αυτό προβλέπονται:

- Θέσεις εργασίας για το προσωπικό που είναι υπεύθυνο για το δανεισμό και την επιστροφή των τεκμηρίων
- Εγκατάσταση υποστηρικτικού εξοπλισμού (Η/Υ, εκτυπωτές κ.ά.)
- Έπιπλα για τη ταξινόμηση του επιστρεφόμενου υλικού
- Χώρος για να κινούνται τα τροχήλατα ράφια, τα οποία χρησιμοποιούνται για την τοποθέτηση και τη μεταφορά των επιστρεφόμενων τεκμηρίων στο βιβλιοστάσιο
- Τοποθέτηση συστημάτων προστασίας του υλικού από κλοπή.

Προτεινόμενοι χώροι		
Υπηρεσίες	Χώρος	τ.μ
Δανειστικές	Χώρος υποδοχής κοινού Χώρος θέσεων εργασίας προσωπικού Χώρος αποθήκευσης υλικού Χώρος διακίνησης (τροχήλατα, κ.λπ.)	30
Πληροφόρησης	Χώρος εξυπηρέτησης κοινού Χώρος θέσεων εργασίας προσωπικού Χώρος χρήσης και αποθήκευσης πληροφοριακού υλικού	30

Πιν. 12:Πληροφοριακές και Δανειστικές Υπηρεσίες-Προτεινόμενοι χώροι

Προτεινόμενα είδη εξοπλισμού		
	Έπιπλα	Μηχάνηματα και εγκαταστάσεις
Πληροφοριακές υπηρεσίες	Πάγκος εξυπηρέτησης κοινού Προθήκες έκθεσης υλικού Σύστημα αποθήκευσης υλικού	Υπολογιστές για αναζήτηση πληροφοριών από το κοινό Φωτοαντιγραφικό
Δανειστικές Υπηρεσίες	Πάγκος δανεισμού Συστήματα προσωρινής αποθήκευσης υλικού (επιστροφές βιβλίων κ.ά.) Τροχήλατα ράφια	Υπολογιστές για πρόσβαση στον κατάλογο Σύστημα προστασίας υλικών από κλοπή

Πιν. 13: Πληροφοριακές και δανειστικές Υπηρεσίες-Προτεινόμενα είδη εξοπλισμού

Διευκρινίζεται ότι ο τρόπος παρουσίασης των υπηρεσιών και λειτουργιών ακολουθεί πιστά τον **Κανονισμό Λειτουργίας Βιβλιοθηκών**.

Μέγεθος Βιβλιοθηκών

Προκειμένου οι κατευθυντήριες οδηγίες να προσφέρουν πρακτικές λύσεις σε ζητήματα που άπτονται της επιλογής του καταλληλότερου π.χ μεγέθους κτιρίου ή των ελάχιστων υπηρεσιών που πρέπει κατά περίπτωση να εξυπηρετεί ένα νέο κτίριο βιβλιοθήκης έχουν γίνει τα εξής:

Οι βιβλιοθήκες διακρίνονται σε:

Μικρού μεγέθους
Μεσαίου μεγέθους
Μεγάλου μεγέθους

Η διάκριση αυτή γίνεται με βάση :

- Τις πραγματικές συνθήκες των βιβλιοθηκών της χώρας.
- Τις ανάγκες και την ανθρωπογεωγραφική κατανομή του πληθυσμού.
- Τον επιθυμητό όγκο των συλλογών.
- Την αναλογία στελέχωσης.
- Τα μεγέθη των χώρων.

Αναγκαία είναι η διευκρίνιση ότι οι ανάγκες σε χώρους είναι συνάρτηση του γενικότερου πλαισίου λειτουργίας της βιβλιοθήκης. Κατ' επέκταση, ο βαθμός συγκέντρωσης των υπηρεσιών μιας βιβλιοθήκης σε ένα σημείο -και σε ένα άτομο- έχει άμεση επίδραση στο χώρο.

Για παράδειγμα, λαμβάνοντας ως γνώμονα τη βιβλιοθήκη μικρού τύπου, ο χώρος υποδοχής που φιλοξενεί διάφορες λειτουργίες (δανεισμό, πληροφορίες, διοίκηση και επεξεργασία) πρέπει να είναι αναλογικά μεγαλύτερος από τους άλλους, χωρίς να αποτελεί βέβαια το άθροισμα των τετραγωνικών μέτρων που προβλέπονται για όλους τους αντίστοιχους χώρους στη βιβλιοθήκη μεγάλου μεγέθους.

Ανάλογα διαμορφώνεται και ο χώρος στη μεσαίου τύπου βιβλιοθήκης, ενώ στη μεγάλου τύπου, όλοι οι χώροι βρίσκονται σε πλήρη ανάπτυξη.

Σε παράρτημα της μελέτης δίδονται δύο πίνακες για κάθε τύπο Βιβλιοθήκης στους οποίους περιγράφονται οι υπηρεσίες-λειτουργίες σε αντιστοιχία με τους προτεινόμενους χώρους.

Παράδειγμα [1]

Δημόσια Βιβλιοθήκη Μεγάλου Μεγέθους	
Λειτουργία-Υπηρεσίες	Ενότητες χώρων
Διοίκηση	Διοίκηση
Ε.Σ. - Δ/νση [Συνεδριάσεις]	Ε.Σ.-Δ/ντής [Συνεδριάσεις Ε.Σ.- Προσωπικού]
Γραμματεία	Γραμματεία [Φωτοτυπίες]
Οικ. Διαχείριση	Οικ. Διαχείριση
Προσωπικό [Επιμόρφωση]	Προσωπικό [Επιμόρφωση- Ανάπαυση]

Δημόσια Βιβλιοθήκη Μεσαίου Μεγέθους	
Λειτουργία-Υπηρεσίες	Ενότητες χώρων
Διοίκηση Ε.Σ. - Δ/νση [Συνεδριάσεις] Γραμματεία * Οικ. Διαχείριση Προσωπικό [Επιμόρφωση]**	Διοίκηση Ε.Σ.-Δ/ντής [Συνεδριάσεις Ε.Σ.- Προσωπικού] Γραμματεία [Φωτοτυπίες]* Οικ. Διαχείριση Προσωπικό [Επιμόρφωση- Ανάπαυση]**

*Ενοποιούνται

** Καταργούνται

Δημόσια Βιβλιοθήκη Μικρού Μεγέθους	
Λειτουργία-Υπηρεσίες	Ενότητες χώρων
Διοίκηση* Ε.Σ. - Δ/νση [Συνεδριάσεις] Γραμματεία Οικ. Διαχείριση Προσωπικό [Επιμόρφωση]**	Διοίκηση* Ε.Σ.-Δ/ντής [Συνεδριάσεις Ε.Σ.- Προσωπικού] Γραμματεία [Φωτοτυπίες] Οικ. Διαχείριση Προσωπικό [Επιμόρφωση- Ανάπαυση]**

*Ενοποιούνται

** Καταργούνται

Παράδειγμα [2]

Δημόσια Βιβλιοθήκη Μεγάλου Μεγέθους	
Λειτουργία-Υπηρεσίες	Ενότητες χώρων
Ανάπτυξη υλικών Πρόσκτηση Αγορά Δωρεές, ανταλλαγές Παραλαβή[Σήμανση υλικού- σφραγίδες] Επεξεργασία Φυσική Βιβλιοθηκονομική Εισαγωγή- Καταλογογράφηση- Ταξινόμηση Ηλεκτρονική [Κατάλογος-Απόδοση βιβλιογραφικών δεδομένων] Απόσυρση, Απογραφή	Υλικό Παραλαβή Επεξεργασία Φυσική Βιβλιοθηκονομική Ηλεκτρονική Ταξιθέτηση Βιβλιοστάσια [Ανοικτά-Κλειστά, Βοηθητικά-Αποθήκη] Συντήρηση Φωτοαντιγράφιση Φωτογράφιση Ψηφιοποίηση Βιβλιοδεσία

Δημόσια Βιβλιοθήκη Μεσαίου Μεγέθους	
Λειτουργία-Υπηρεσίες	Ενότητες χώρων
<p>Ανάπτυξη υλικών</p> <p>Πρόσκτηση Αγορά Δωρεές, ανταλλαγές Παραλαβή[Σήμανση υλικού-σφραγίδες]</p> <p>Επεξεργασία* Φυσική Βιβλιοθηκονομική Εισαγωγή- Καταλογογράφηση- Ταξινόμηση Ηλεκτρονική [Κατάλογος-Απόδοση βιβλιογραφικών δεδομένων]</p> <p>Απόσυρση, Απογραφή*</p>	<p>Υλικό</p> <p>Παραλαβή</p> <p>Επεξεργασία* Φυσική Βιβλιοθηκονομική Ηλεκτρονική</p> <p>Ταξιθέτηση Βιβλιοστάσια [Ανοικτά-Κλειστά, Βοηθητικά-Αποθήκη]</p> <p>Συντήρηση** Φωτοαντιγράφιση Φωτογράφιση Ψηφιοποίηση Βιβλιοδεσία</p>

*Ενοποιούνται

**Καταργούνται

Δημόσια Βιβλιοθήκη Μικρού Μεγέθους	
Λειτουργία-Υπηρεσίες	Ενότητες χώρων
<p>Ανάπτυξη υλικών *</p> <p>Πρόσκτηση* Αγορά Δωρεές, ανταλλαγές Παραλαβή[Σήμανση υλικού-σφραγίδες]</p> <p>Επεξεργασία * Φυσική Βιβλιοθηκονομική Εισαγωγή- Καταλογογράφηση- Ταξινόμηση Ηλεκτρονική [Κατάλογος-Απόδοση βιβλιογραφικών δεδομένων]</p> <p>Απόσυρση, Απογραφή</p>	<p>Υλικό</p> <p>Παραλαβή*</p> <p>Επεξεργασία* Φυσική Βιβλιοθηκονομική Ηλεκτρονική</p> <p>Ταξιθέτηση Βιβλιοστάσια [Ανοικτά-Κλειστά, Βοηθητικά-Αποθήκη]</p> <p>Συντήρηση** Φωτοαντιγράφιση Φωτογράφιση Ψηφιοποίηση Βιβλιοδεσία</p>

*Ενοποιούνται

**Καταργούνται

Στις Οδηγίες δίνεται έμφαση στον εξοπλισμό και στα κριτήρια επιλογής του. Για κάθε τμήμα υπάρχει πίνακας με τον προτεινόμενο εξοπλισμό.

Παράδειγμα

Εξοπλισμός [παιδικού τμήματος]

Ο εξοπλισμός επιλέγεται με κριτήριο την ασφάλεια, αλλά και την ενθάρρυνση της συνεργασίας μεταξύ των παιδιών. Τα συστήματα ραφιών θα πρέπει να χαρακτηρίζονται από ευελιξία, για να είναι δυνατή η ταξιθέτηση παιδικών βιβλίων σε διάφορες μορφές και μεγέθη. Τα βιβλία είναι προτιμότερο να τοποθετούνται στα ράφια με την όψη ή σε κουτιά (kinderboxes) όπου είναι πολύ εύκολο για τα παιδιά να τα παίρνουν και να τα επανατοποθετούν στη θέση τους.

Τα κουτιά, όπως και τα υπόλοιπα έπιπλα του παιδικού τμήματος, πρέπει να κατασκευάζονται σε κλίμακα κατάλληλη για το ύψος των παιδιών και μπορεί να χρησιμοποιούνται σε συνδυασμό με χαμηλά καθίσματα.

Οι χώροι του παιδικού τμήματος καλό είναι να καλύπτονται με κατάλληλο υλικό (π.χ. χαλί, μοκέτα, κ.ά.) για να μπορούν να κάθονται τα παιδιά κάτω. Η επιλογή των υλικών πρέπει να γίνεται με γνώμονα, κυρίως, την εύκολη συντήρησή τους.

Επίσης, θα πρέπει να μελετηθούν οι ανάγκες των παιδιών που χρησιμοποιούν αναπηρικά αμαξίδια, όσο αφορά στο σχεδιασμό του πάγκου δανεισμού, των σταθμών εργασίας και άλλου εξοπλισμού. Θα πρέπει να προβλέπεται τουλάχιστον ένα τραπέζι με προσαρμοσμένο ύψος.

Ενδεικτικά ποσοτικά πρότυπα	
Προτεινόμενα είδη εξοπλισμού	Διαστάσεις
Καθίσματα για νήπια	ύψος 30-36 εκ.
Καθίσματα για παιδιά σχολικής ηλικίας (7-11 ετών)	ύψος 39-40 εκ.
Τραπέζια για νήπια	ύψος 53-55 εκ.
Τραπέζια για παιδιά σχολικής ηλικίας (7-11 ετών)	ύψος 63-65 εκ.
Ράφια (4 ωφέλιμα ράφια)	Συνολικό ύψος 150 εκ.
Συστήματα ραφιών διπλής όψεως	Υψος 1,20 μ.

**Ομάδα προγραμματισμού & σχεδιασμού.
Ο ρόλος του υπευθύνου της Βιβλιοθήκης**

Θα ήταν παράλειψη αν στις Οδηγίες δεν γινόταν ειδική αναφορά στο ρόλο του βιβλιοθηκονόμου ή του υπευθύνου της Βιβλιοθήκης ως μέλους της Ομάδας προγραμματισμού & σχεδιασμού του κτιρίου. Ένας ρόλος καθοριστικός για την

επιτυχή ή όχι επιλογή του καταλληλότερου τύπου κτιρίου αφού αυτός μπορεί να προσδιορίσει τις πραγματικές λειτουργικές ανάγκες του χώρου που υπηρετεί. Ένας ρόλος που πρέπει να διεκδικήσουμε και να επιβάλουμε αφού βέβαια πρώτα εμείς ενημερωθούμε και μάθουμε να συγκεντρώνουμε και να αξιολογούμε τις αναγκαίες πληροφορίες.

Η συνεργασία πολλών ειδικών έχει καθιερωθεί τα τελευταία χρόνια με εξαιρετικά αποτελέσματα ως προς τη λειτουργικότητα των νέων κτιρίων των βιβλιοθηκών. Η συμμετοχή του βιβλιοθηκονόμου σ' αυτή την ομάδα θεωρείται αναγκαία.

Απαραίτητη όμως προϋπόθεση είναι να προσδιορισθεί με σαφήνεια ο ρόλος κάθε μέλους ομάδας ανάλογα με το αντικείμενο εξειδίκευσης του. Διαφορετικά η αποτελεσματικότητα της διεπιστημονικής ομάδας είναι αμφίβολη και ίσως να οδηγήσει και σε αμφισβητούμενα αποτελέσματα.

Ο ρόλος του βιβλιοθηκονόμου συνίσταται στο:

- να συγκεντρώνει τις πληροφορίες που αφορούν τη λειτουργία της βιβλιοθήκης και τις ανάγκες των χρηστών,
- να βοηθήσει στην ανάλυση των αναγκών της,
- να συντάξει προκαταρκτική έκθεση σχετικά με τη φυσιογνωμία, τους σκοπούς και τους στόχους της βιβλιοθήκης,
- να συνεργαστεί με τα υπόλοιπα μέλη της ομάδας και κυρίως με τους αρχιτέκτονες.

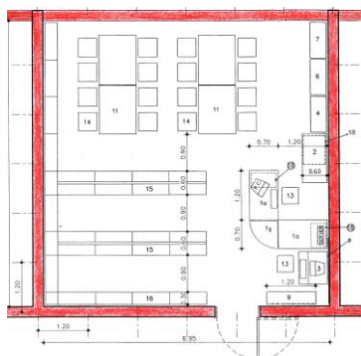
Σχολικές Βιβλιοθήκες

Αξίζει να αναφερθούν εν τάχει, δύο ακόμη προσπάθειες του υπουργείου Παιδείας που αφορούν προδιαγραφές βιβλιοθηκών.

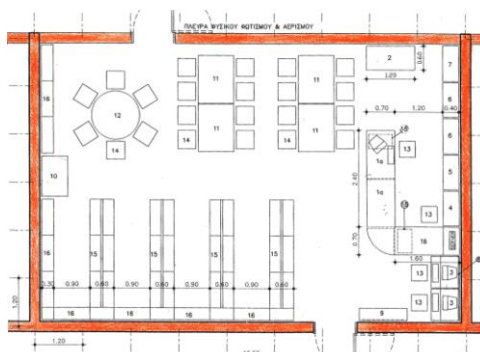
Το 1997 συντάχθηκαν προδιαγραφές για τις Σχολικές Βιβλιοθήκες της Δ/θμιας Εκπαίδευσης όπου δόθηκαν στοιχεία και οδηγίες για τη δημιουργία τριών τύπων βιβλιοθηκών –στη συνέχεια παρατίθενται οι σχετικές κατόψεις- ανάλογα με το διαθέσιμο χώρο στα σχολικά συγκροτήματα που πρόκειται να εξυπηρετήσουν. Με βάση τις οδηγίες αυτές σχεδιάστηκαν και κατασκευάστηκαν οι πρώτες 500 Σχολικές Βιβλιοθήκες σε Γυμνάσια και Λύκεια όλης της χώρας στα πλαίσια του ΕΠΕΑΕΚ του 2^{ου} ΚΠΣ.

Το 2007 συντάχθηκαν προδιαγραφές για τις Σχολικές Βιβλιοθήκες της Α/θμιας Εκπαίδευσης προκειμένου να σχεδιασθούν και να δημιουργηθούν οι πρώτες 25 Σχολικές Βιβλιοθήκες σε δημοτικά σχολεία του νομού Αττικής στα πλαίσια σχετικού πιλοτικού προγράμματος.

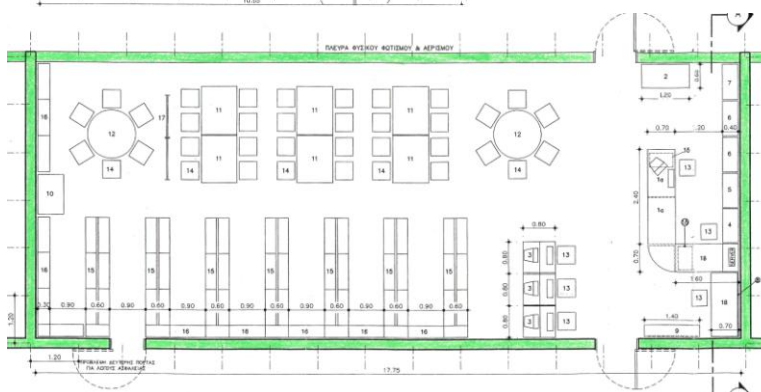
1.
Σχολική Βιβλιοθήκη
50 τ.μ.

2.
Σχολική Βιβλιοθήκη
75 τ.μ.

3.
Σχολική Βιβλιοθήκη
125 τ.μ.

Μια ματιά στη Βιβλιοθήκη του Μέλλοντος.

Είναι βέβαιο ότι τα ψηφιακά μέσα και τα δίκτυα θα ασκούν όλο και μεγαλύτερη επιρροή στον κόσμο της πληροφορίας. Πόσο αλήθεια αυτό θα επηρεάσει τη μορφή των Βιβλιοθηκών;

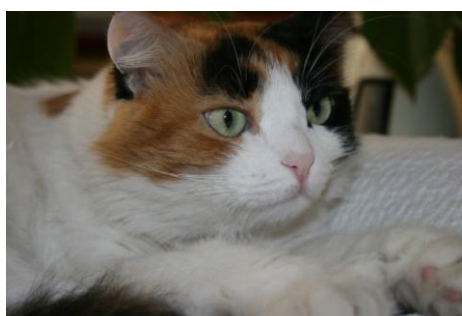
Όπως σίγουρα γνωρίζετε και όπως σίγουρα θα ακούσουμε από τους εισηγητές αυτού του συνεδρίου, οι προσεγγίσεις για αυτό το θέμα ποικίλουν από την άποψη ότι δεν θα υπάρχουν Βιβλιοθήκες μέχρι την εκτίμηση, ότι πάντα θα υπάρχουν αλλά με διαφοροποιημένες πολλές από τις υπηρεσίες τους.

Γεγονός είναι ότι όλοι πρέπει να συμβάλλουμε ώστε οι Βιβλιοθήκες να εξακολουθήσουν να υπάρχουν ως κέντρα επικοινωνίας, ως τόποι μάθησης, ως σημεία πρόσβασης σε αξιόπιστες πληροφορίες -αφού το ζητούμενο στο εξής δεν θα

είναι η απόκτηση της πληροφορίας αλλά η εξασφάλιση πρόσβασης σε ποιοτικές και αξιόπιστες πληροφορίες-, ως άξονας πολιτιστικών αλλά εκπαιδευτικών δικτύων.

Και οπωσδήποτε θα πρέπει να φροντίσουμε έτσι ώστε οι χώροι των Βιβλιοθηκών να είναι υψηλής αισθητικής, φιλικόι στους χρήστες και το περιβάλλον, προσβάσιμοι από όλους, ελκυστικοί και κυρίως έτσι εξοπλισμένοι ώστε να μπορούν να παρακολουθούν τις τεχνολογικές εξελίξεις και να παρέχουν κάθε φορά τις πλέον κατάλληλες και σύγχρονες με κάθε εποχή υπηρεσίες.

Για το λόγο αυτό θα πρέπει συνεχώς να ανανεώνεται και να συμπληρώνεται το περιεχόμενο του Πλαισίου Λειτουργίας τους, να επανακαθορίζεται η ανάλυση των αναγκαίων χώρων και να υπάρχει συνεχής ενημέρωση για τις σύγχρονες τάσεις και δυνατότητες.

Τιτίκα: Η γατούλα που «διάλεξε» για σπίτι της, τη Βιβλιοθήκη Σπάρτης.

Ας ελπίσουμε ότι τα πορίσματα του συνεδρίου θα βοηθήσουν προς αυτή την κατεύθυνση και όλοι θα συνεργαστούμε για μια δυναμική αντιμετώπιση των εξελίξεων και των αλλαγών στο χώρο μας.

Ελένη Τζινιέρη-Τζανετάκου
Δ/ντρια Δημόσιας Κεντρικής Βιβλιοθήκης Σπάρτης